

Світлана Б. Єгоричева, Світлана П. Прасолова
**АНАЛІЗ РОЛІ РЕФІНАНСУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

У статті оцінено роль рефінансування в забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України за 2007–2016 роки. Розраховано індикатори ефективності використання цього монетарного інструменту. Надано пропозиції щодо вдосконалення регулятивного впливу держави через операції рефінансування банків.

Ключові слова: фінансова безпека; банківська система; рефінансування; монетарний вплив.

Рис. 4. Табл. 1. Літ. 20.

Светлана Б. Егоричева, Светлана П. Прасолова
**АНАЛИЗ РОЛИ РЕФИНАНСИРОВАНИЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКОВСКОЙ
СИСТЕМЫ УКРАИНЫ**

В статье оценена роль рефинансирования в обеспечении финансовой безопасности банковской системы Украины за 2007–2016 годы. Рассчитаны индикаторы эффективности использования этого монетарного инструмента. Предложены меры по усовершенствованию регулятивного влияния государства через операции рефинансирования банков.

Ключевые слова: финансовая безопасность; банковская система; рефинансирование; монетарное влияние.

Svitlana B. Yehorycheva¹, Svitlana P. Prasolova²
**ANALYSIS OF REFINANCING ROLE IN ENSURING FINANCIAL
SECURITY OF THE BANKING SYSTEM IN UKRAINE**

The role of refinancing in ensuring financial security of the banking system in Ukraine during 2007–2016 is evaluated. The efficiency indicators of this monetary instrument are calculated. Measures to improve state regulatory impact through banks' refinancing operations are proposed.

Keywords: financial security; banking system; refinancing; monetary influence.

Peer-reviewed, approved and placed: 16.09.2016.

Постановка проблеми. Рефінансування є ключовим інструментом монетарної політики центральних банків, одночасно виступаючи важливим зовнішнім важелем гарантування фінансової безпеки банківської системи. Особливо гостро проблема забезпечення фінансової безпеки банків постала в Україні під час нової хвилі банківської кризи впродовж 2014–2015 років. За складних політичних та економічних умов практично всі банківські установи відчули гостру потребу в ліквідних коштах, яка мала б бути задоволена шляхом ефективного використання механізму рефінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової безпеки банківської системи досліджували такі науковці, як О.І. Барановський [4], А.О. Єпіфанов [19], М.М. Єрмошенко [6], В.В. Коваленко [9], І.М. Крупка [10], Л.М. Пилипенко [14], та інші. Напрями їх наукових розробок є досить різноманітними і відображають необхідність попередження, мінімізації та ліквідації кризових явищ у банківській системі. Для комплексного оцінювання безпеки банківської системи пропонується використовувати індикатори рен-

¹ Poltava University of Economics and Trade, Ukraine.

² Poltava University of Economics and Trade, Ukraine.

табельності, ліквідності, платоспроможності, рівня кредитного ризику, достатності обсягу ресурсів й капіталу [9, 63–64; 14].

Розглядаючи фінансову безпеку банківської системи як здатність інститутів влади (регуляторних органів) і самої банківської системи забезпечувати стійкий розвиток банківського бізнесу, спроможність останнього протистояти банківським кризам [4, 44–45], науковці розмежовують внутрішні і зовнішні методи забезпечення такої безпеки [4; 9; 19]. Саме рефінансування банків вони визначають як базовий зовнішній інструмент, що дозволяє забезпечити ліквідність банківської системи, її стабільність й довіру до неї шляхом попередження системного ризику, який має дестабілізуючий вплив на фінансову безпеку [4, 63; 19, 173–185]. Практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів рефінансування містяться в дослідженнях [9; 11–13; 20] та інших наукових публікаціях.

Як зазначають ці автори, неефективна система рефінансування, орієнтована лише на забезпечення ліквідності банків без врахування потреб реально-го сектору економіки, становить суттєву загрозу фінансовій безпеці банківської системи. Мова йде про вибірковий, непрозорий (без встановлених критеріїв) розподіл ресурсів рефінансування, їх високу концентрацію в незначній групі найбільших й державних банків, недостатній контроль з боку НБУ за використанням отриманих банками ресурсів тощо.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень із забезпечення та оцінювання фінансової безпеки банківської системи, існує необхідність у підвищенні ефективності системи рефінансування як зовнішнього інструменту регулювання фінансової безпеки банківської системи країни. На нашу думку, це потребує визначення індикаторів оцінки ефективності використання цього монетарного інструменту у взаємозв'язку з індикаторами банківської безпеки, а також з урахуванням циклічності розвитку банківської системи країни. Адже, як відзначають, зокрема, О.І. Барановський [4, 59] та І.М. Крупка [10, 170–173], під час кризи надання кредитів рефінансування пов'язується з виконанням центральним банком ролі кредитора останньої інстанції чи кредитора в критичній ситуації, коли рефінансування використовується як базовий кількісний інструмент антикризового регулювання в системі трансмісійного механізму (як системи каналів, за якими дії центрального банку впливають на економіку).

З іншого боку, у фазі стабілізації економіки, коли виникає потреба в підтримці її економічного зростання, необхідним у трансмісійному механізмі є перехід до вищого рівня регулювання, який базується на реалізації процентного каналу, застосування якого відповідає пропозиціям НБУ щодо розроблення Основних засад грошово-кредитної політики на 2016–2020 рр. [3] та потребує відповідних досліджень.

Мета дослідження полягає в аналізі ролі рефінансування в забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України за період 2007–2016 рр., визначенні індикаторів оцінки ефективності використання цього монетарного інструмента та наданні пропозицій щодо вдосконалення регулятивного впливу держави через операції рефінансування на фінансову безпеку банківської системи на різних фазах розвитку економіки країни.

Основні результати дослідження. Впродовж 2014–2015 рр. вітчизняна економіка та банківський сектор пройшли найглибшу кризу за час незалежності. Говорячи про її причини, не можна не брати до уваги вагомі об'єктивні і формажорні дестабілізуючі чинники немонетарного характеру, проте варто враховувати і недоліки чинної системи регулювання та нагляду за банківським сектором.

Тому дослідження ролі рефінансування як монетарного інструмента впливу на рівень фінансової безпеки банківської системи України першочергово вимагає зосередження уваги на дослідженні взаємозв'язку основних індикаторів фінансової безпеки банківської системи, визначених у рекомендаціях Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [1], та окремих індикаторів ефективності використання рефінансування на різних фазах розвитку економіки країни.

Зокрема, розгляд таких основних показників фінансової безпеки банківської системи України за 2007–2016 рр. як індикатори рівня ліквідності (за співвідношенням високоліквідних активів та короткострокових зобов'язань), кредитного ризику (за часткою простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі наданих кредитів) та ефективності системи фінансової безпеки банків (за рівнем рентабельності їх активів) підтверджує висновки багатьох науковців про циклічність розвитку як реального, так і фінансового секторів (рис. 1).

Аналізуючи дані рис. 1, можна виділити 2009 р. та 2015 р. як найглибші точки кризової фази, що відзначаються піками збитковості банківської діяльності (відповідно -4,38% та -5,46%), а 2007 р. та 2012 р. — як періоди підйому банківської системи за показником рівня прибутковості активів (відповідно 1,50% та 0,45%).

Необхідно враховувати, що виникнення кризових фаз у вітчизняному банківському секторі супроводжується різким збільшенням ризику ліквідності (за мінімальних значень відповідного індикатора 14,30% у 2008 р. та 20,83% у 2014 р., рис. 1), коли НБУ для забезпечення фінансової безпеки банківської системи мав негайно надавати кредити рефінансування тим банкам, які, з одного боку, потребували їх у зв'язку з масовим вилученням депозитів, а з іншого, — з підвищенням кредитного ризику при зростанні цього індикатора до 11,24% у 2010 р., 22,1% — у 2015 р. та 24,1 — у 2016 році. Така ситуація відображає взаємозв'язок банківських криз з економічними спадами, оскільки банки є до них надзвичайно вразливими внаслідок зростання кредитного ризику та ризику ліквідності, що спричиняє збитковість банківських установ.

Тим самим, банківські кризи останніх років, особливо 2014–2015 рр., доводять, що національна система забезпечення фінансової безпеки банківської системи в Україні не відповідає сучасним вимогам, а НБУ неефективно використовує основні інструменти регулювання, насамперед, кредити рефінансування для протидії виникненню системних банківських криз.

Роль кредитів рефінансування в регулюванні ліквідності банків України як одного з індикаторів фінансової безпеки банківської системи [1] унаочнено на рис. 2, дані якого свідчать, що у докризові 2007, 2010–2013 рр., які характеризувалися зростанням довіри до банків та до національної валюти як засо-

бу заощадження, рефінансування як інструмент монетарного регулювання або майже не використовувалося, або мало незначні обсяги. З іншого боку, в кризові 2008, 2014 рр., коли відбувалося критичне зниження рівня ліквідності банків (рис. 1), виникали проблеми зі своєчасним здійсненням виплат та поверненням депозитів, своєчасним проведенням розрахунків, обсяги рефінансування НБУ зростали в десятки разів (до 163165,8 млн грн у 2008 р. та до 150768,7 млн грн у 2014 р., рис. 2).

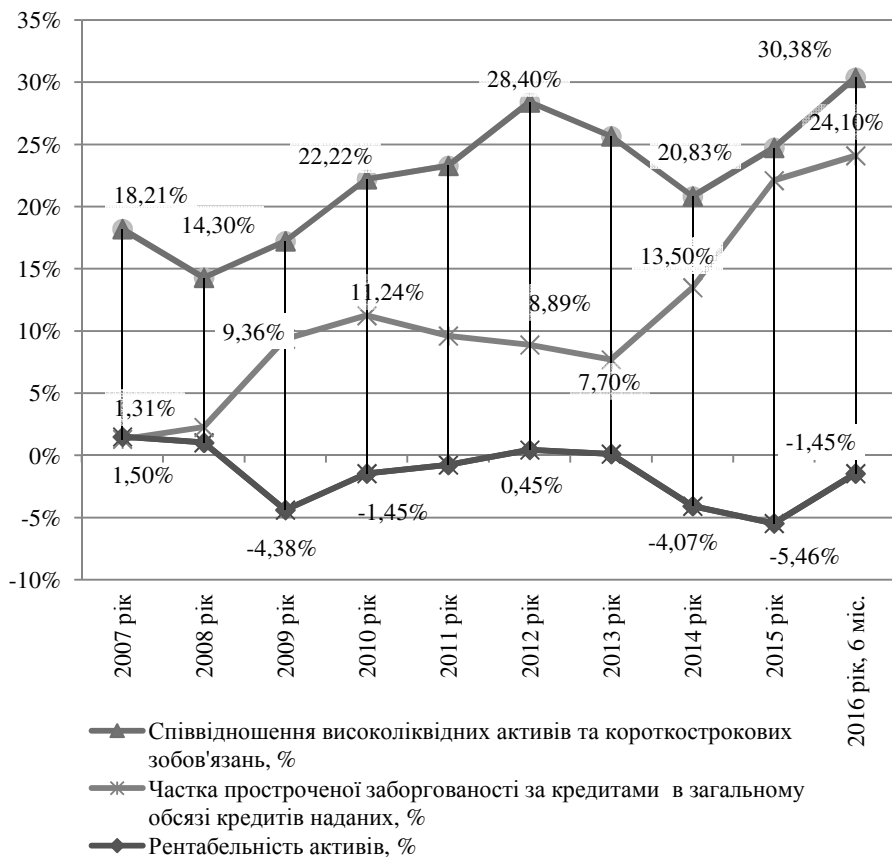

Рис. 1. Динаміка основних індикаторів фінансової безпеки банківської системи України за 2007–2016 рр., розроблено за даними [15]

При цьому, якщо у 2008 р. тільки 47,49% кредитів були короткостроковими, наданими через постійно діючу лінію рефінансування (овернайт), то в кризовому 2014 р. їх частка зросла до 63,14%, а у 2015 р. досягала вже 80,19% у структурі обсягів рефінансування НБУ. Отже, почали домінувати надкороткострокові операції овернайт, які не могли виконувати функцію компенсації відтоку депозитів, а лише стимулювали спекулятивний попит на валютному ринку.

Такий дисбаланс монетарної політики НБУ з точки зору структури операцій рефінансування банків у 2014–2015 рр. призвів до неефективного використання кредитного каналу трансмісійного механізму. Це обумовило значне зростання кількості банків, в яких було відкликано банківську ліцензію: 19 у

2014 р. та 44 у 2015 р. (всього за останні 3 роки — 72, табл. 1). Їх число продовжує зростати у 2016 р., у той час як у кризові 2008—2010 рр. кількість таких банків не перевищувала 18. Зазначене свідчить про нездатність банківської системи України протистояти кризовим явищам.

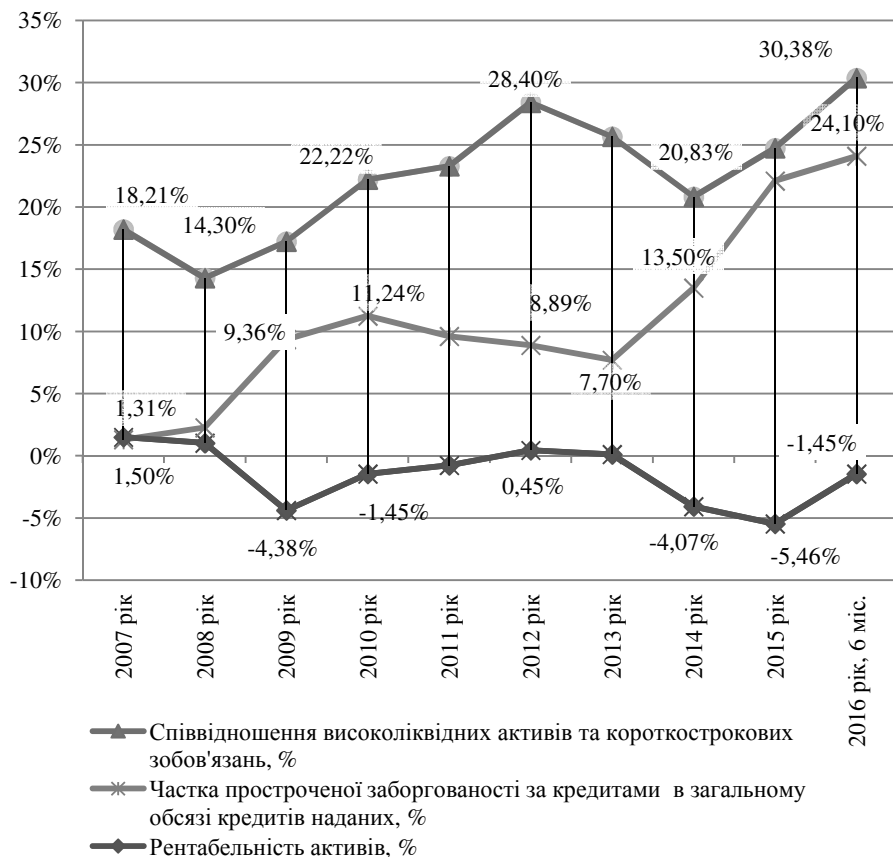

Рис. 2. Динаміка й структура операцій рефінансування НБУ з регулювання ліквідності банків України за 2007–2016 рр., розроблено за даними [16]

Можна стверджувати, що у кризових фазах зростає роль прямого регулювання рівня ліквідності банківської системи через кредитний канал, пов'язаний з виконанням такої функції центрального банку як кредитора останньої інстанції, із застосуванням різноманітних інструментів рефінансування, спрямованих на тимчасове (короткострокове) насичення банківської системи ліквідністю. Ефективність же такого регулювання, визначена за кількістю банків, які в подальшому були ліквідовані, залежить від співвідношення між обсягами надкороткострокових операцій овернайт та інших інструментів рефінансування, яке можна розглядати як індикатор другого порядку відносно індикатора рівня ліквідності банківської системи країни. Перевищення цим показником значення 0,5 (як це сталося у 2014–2015 рр., рис. 2) виступило дестимулятором фінансової безпеки країни.

Оцінка ефективності операцій з рефінансування також може бути здійснена за характером їх якісної структури, який визначається переважно індикатором достатності капіталу та платоспроможністю банків-позичальників. При цьому, якщо науковці [13, 77] стверджують, що для запобігання кризи платіжної системи центральний банк має втручатися для того, щоб допомогти банкам, то відповідно до Положення «Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи», умовою надання кредитів рефінансування є лише наявність надійної застави [2].

Варто також враховувати, що надання кредитів рефінансування неплатоспроможним чи істотно недокапіталізованим банкам до вирішення проблем їх капіталізації призвело до того, що станом на 01.04.2016 питома вага коштів рефінансування, отриманих неплатоспроможними банками від НБУ, досягла 25,06% та перевищила частку коштів, отриманих державними банками (24,13%, за даними фінансової звітності банків України [15]). Така ситуація обумовила суттєве погіршення якісної структури кредитів рефінансування, коли питома вага прострочених та індивідуально знецінених кредитів у структурі залишків кредитів, наданих НБУ банкам для підтримки їхньої ліквідності, зросла до 80,03% на кінець 2015 р. за відповідного зростання питомої ваги кредитів, прострочених понад 360 днів, у загальній їх структурі до 12,9% (рис. 3).

Рис. 3. Якісний склад кредитів рефінансування, наданих НБУ банкам України для підтримки їх ліквідності у 2007–2015 рр., розроблено за даними [18]

Про неефективне використання коштів рефінансування свідчить, зокрема, той факт, що, згідно зі звітними даними про надані у 2016 р. Національним банком України кредити на строк більше 30 календарних днів, ПАТ «КБ «Хрещатик» отримав 190 млн грн таких кредитів [7], маючи на кінець 2015 р. від'ємне значення як власного, так і регулятивного капіталу [17]. Отже, кредити рефінансування надавались ПАТ «КБ «Хрещатик» за умов серйозної нестачі капіталу, до вирішення питання його капіталізації в лютому 2016 р., а вже у червні цього ж року було прийняте рішення про виведення банку з ринку та початок процедури ліквідації. Аналогічна ситуація спостерігалась за багатьма іншими банками [20, 81], тим самим порушувалася основна вимога до рефінансування банків — мінімізація кредитного ризику.

Таким чином, вплив показника платоспроможності й достатності капіталу банків України на якісну структуру кредитів рефінансування, наданих НБУ банкам для підтримки їх ліквідності, не враховувався, що негативно впливало на загальний рівень фінансової безпеки банківської системи України.

Раніше зазначалося, що забезпечення економічного розвитку на довгострокову перспективу у фазах нормалізації економічної ситуації потребує застосування якісних механізмів управління процентними ставками. Дія процентного каналу відбувається, насамперед, через вплив інструментів монетарної політики на процентні ставки міжбанківського ринку (ключовими визнано процентні ставки за операціями з надання ліквідності банкам шляхом рефінансування), далі — на всю сукупність процентних ставок в економіці, зокрема, на ставки за кредитами і депозитами в банківській системі.

Якісне оцінювання впливу ставки рефінансування на ефективність банківської діяльності (рентабельність активів) може бути, на нашу думку, здійснене за співвідношенням між середньозваженою річною ставкою за всіма інструментами рефінансування та середньозваженою річною ставкою за кредитами у національній валюті, наданими банками (крім НБУ) нефінансовим корпораціям (коефіцієнт покриття), яке розраховане у табл. 1. Тут має дотримуватися базове правило раціональної процентної ставки: ставка рефінансування має бути нижче кредитних ставок [9, 54; 15, 65].

Отже, результати розрахунків та їх оцінка, наведені в табл. 1, дозволяють зробити висновок, що вплив ставки рефінансування на рентабельність активів банківської системи (один з індикаторів її фінансової безпеки [1]) є ефективним лише за умови, якщо її співвідношення з річною ставкою за кредитами, наданими в економіку, не перевищує значення 0,85. Критично негативним можна вважати такий вплив за умов перевищення показником значення 1,0, оскільки це має дестабілізуючий вплив на фінансову безпеку й призводить до масової неплатоспроможності банків.

При цьому оптимальним можна вважати значення співвідношення у межах 0,4—0,5 як таке, що забезпечить стимулювання внутрішнього попиту з боку реального сектору економіки. Механізм впливу ставок рефінансування на стан фінансової безпеки банківської системи відображено на рис. 4.

Як свідчить зарубіжний досвід, сучасні європейські тенденції у реформуванні банківського регулювання спрямовані, з одного боку, на підвищення достатності власного капіталу банків, а з іншого, — на пом'якшення монетар-

ної політики і впровадження заходів стимулювання кредитування банками реального сектору економіки, зокрема, малого і середнього бізнесу. Для цього Європейський центральний банк запровадив цільові довгострокові операції рефінансування для кредитування банками виробництва, а у березні 2016 р. відбулося зниження ставки за операціями рефінансування до 0% [8].

Таблиця 1. Вплив ставки рефінансування на фінансову безпеку банківської системи України за період 2007–2016 рр.*

Рік	Середньо- зважена річна ставка за всіма інстру- ментами ре- фінансування, %	Середньозважена річна ставка за кредитами у націо- нальній валюті, наданими банками нефінансовим корпораціям, %	Співвідно- шення річної ставки рефі- нансування та річної ставки за кредитами (ряд.2/ряд.3)	Кількість банків у стані ліквідації (відкликано ліцензію)	Оцінка впливу ставки рефі- нансування на індика- тор рента- бельності
2007	10,1	13,9	0,727	2	позитивний
2008	15,3	17,2	0,889	1	негативний
2009	16,7	21,0	0,795	8	позитивний
2010	11,6	14,9	0,779	9	позитивний
2011	12,4	14,7	0,844	4	позитивний
2012	8,1	17,3	0,468	4	позитивний
2013	7,2	15,2	0,474	4	позитивний
2014	15,6	16,7	0,934	19	негативний
2015	25,2	21,4	1,178	44	критично негативний
За 7 міс. 2016 р.	21,8	20,3	1,074	9	критично негативний

* розраховано за даними [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз причин та наслідків кризових ситуацій у банківській системі України за 2007–2016 рр. вказує на неспроможність діючої системи регулювання ефективно управляти впливом зміни ставок і обсягів рефінансування на фінансову безпеку банківської системи. За цих умов гарантування фінансової безпеки банківської системи України досягається шляхом забезпечення ефективного використання коштів рефінансування з метою попередження, виявлення та нейтралізації загроз ліквідності у фазах кризового періоду, а також стимулювання розвитку реальної економіки у фазах стабілізації та прискорення розвитку.

Для забезпечення ефективного впливу держави через операції рефінансування на фінансову безпеку банківської системи країни, на наш погляд, необхідно:

- враховувати, що виникнення банківських криз є циклічним, а система протидії їм має включати канали кредитного і процентного регулювання рівня ліквідності банківської системи, насамперед, шляхом надання центральним банком кредитів рефінансування, а рівня її рентабельності – шляхом регулювання процентної ставки базових інструментів рефінансування;
- підвищити ефективність регулювання рівня ліквідності банківської системи через кредитний канал, пов'язаний із застосуванням різноманітних інструментів рефінансування, що вимагає забезпечення оперативної зміни

обсягів операцій з рефінансування відповідно до циклічних фаз розвитку економіки за умов утримання співвідношення між обсягами операцій овернайт та іншими інструментами рефінансування на рівні не вище 0,5, що посилить спроможність банків протистояти кризам;

Рис. 4. Механізм впливу ставок рефінансування як монетарного інструменту на фінансову безпеку банківської системи, авторська розробка

- включити індикатор достатності капіталу в методику розрахунку рівня банківської безпеки, оскільки це відповідає Базельським стандартам й відображає прямий зв'язок між цим індикатором та якісною структурою кредитів рефінансування;

- посилити контроль за використання банками коштів рефінансування з тим, щоб вони спрямовувалися на відновлення ліквідності, а не на спекулятивні операції на валютному ринку, які формують додатковий девальваційний тиск та стимулюють інфляцію;

- у фазі кризи утримувати коефіцієнт покриття річної ставки рефінансування середньозваженою процентною ставкою за кредитами на рівні не більше 0,85 за достатніх (для покриття банками втрат ліквідності) обсягів рефінансування та обмеження внутрішнього попиту на гроші;

- у фазах стабілізації та поживлення економіки забезпечити переорієнтацію монетарних цілей центрального банку на стимулювання кредитування

банками реального сектору економіки шляхом суттєвого зниження ставок рефінансування.

Отже, для успішного виходу України з кризи необхідно стабільне функціонування банківської системи країни, орієнтованої на внутрішній кредитний потенціал. Для цього важливим є забезпечення ефективного використання коштів рефінансування на основі зміни спрямованості монетарних стратегій від антикризових до спрямованих на економічний розвиток, підтримка кредитування реального сектору економіки засобами монетарної політики і на цій основі — забезпечення фінансової безпеки банківської системи України на довгострокову перспективу.

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 // cct.com.ua.

Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 № 1277 // cct.com.ua.

2. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: Постанова Правління Національного банку України від 17.09.2015 № 615 // zakon.rada.gov.ua.

Pro zatverdzhennia Polozhennia pro zastosuvannia Natsionalnym bankom Ukrainy standartnykh instrumentiv rehuliuвання likvidnosti bankivskoi systemy: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 17.09.2015 № 615 // zakon.rada.gov.ua.

3. Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016–2020 роки: Постанова Правління Національного банку України від 18.08.2015 № 541 // zakon.rada.gov.ua.

Pro osnovni zasady hroshovo-kredytnoi polityky na 2016–2020 roky: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 18.08.2015 № 541 // zakon.rada.gov.ua.

4. Барановський О.І. Філософія безпеки: Монографія: У 2 т. — К.: УБС НБУ, 2014. — Т. 2: Безпека фінансових інститутів. — 715 с.

Baranovskiy O.I. Filosofiia bezpeky: Monohrafiia: U 2 t. — K.: UBS NBU, 2014. — T. 2: Bezpeka finansovykh instytutiv. — 715 s.

5. Грошово-кредитна та фінансова статистика // Національний банк України // www.bank.gov.ua.

Hroshovo-kredytna ta finansova statystyka // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.

6. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: Монографія. — К.: КНТЕУ, 2001. — 309 с.

Iermoshenko M.M. Finansova bezpeka derzhavy: natsionalni interesy, realni zahrozy, stratehiia zabezpechennia: Monohrafiia. — K.: KNTEU, 2001. — 309 s.

7. Інформація про надані банкам кредити рефінансування на строк більше 30 днів // Національний банк України // www.bank.gov.ua.

Informatsiia pro nadani bankam kredyty refinansuvannia na strok bilshe 30 dniv // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.

8. Інформація щодо ключових відсоткових ставок провідних центральних банків // www.forexua.com.

Informatsiia shchodo kliuchovykh vidsotkovykh stavok providnykh tsentralnykh bankiv // www.forexua.com.

9. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: Монографія. — Суми: УАБС НБУ, 2010. — 228 с.

Kovalenko V.V. Stratehichne upravlinnia finansovoiu stiikistiu bankivskoi systemy: metodolohiia i praktyka: Monohrafiia. — Sumy: UABS NBU, 2010. — 228 s.

10. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки // БізнесІнформ.— 2012.— №6. — С. 168–175.

Krupka I.M. Finansovo-ekonomichna bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy ta perspektivy rozvytku natsionalnoi ekonomiky // BiznesInform.— 2012.— №6. — S. 168–175.

11. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. — М.: Республика, 1992. — Т. 1. — 785 с.
Makkonnell K.R., Briu S.L. Ekonomiks. Printcipy, problemy i politika. — М.: Respublika, 1992. — Т. 1. — 785 s.
12. Манжос С. Рефінансування як інструмент підтримання ліквідності банківських установ України // Галицький економічний вісник. — 2014. — Т. 46. №3. — С. 130–138.
Manzhos S. Refinansuvannia yak instrument pidtrymannia likvidnosti bankivskykh ustanov Ukrainy // Halytskyi ekonomichnyi visnyk. — 2014. — Т. 46. №3. — С. 130–138.
13. Мищенко С. Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання механізмів рефінансування // Фінанси України. — 2009. — №7. — С. 75–88.
Mishchenko S. Problemy zabezpechennia likvidnosti bankiv na osnovi vykorystannia mekhanizmv refinansuvannia // Finansy Ukrainy. — 2009. — №7. — С. 75–88.
14. Пилипенко Л.М., Сухоруков А.І. Методичний підхід щодо оцінки рівня фінансової безпеки в банківській сфері // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2011. — №2. — С. 134–144.
Pylypenko L.M., Sukhorukov A.I. Metodychnyi pidkhid shchodo otsinky rivnia finansovoi bezpeky v bankivskii sferi // Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. — 2011. — №2. — С. 134–144.
15. Публічна інформація НБУ у формі відкритих даних // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
Publichna informatsiia NBU u formi vidkrytykh danykh // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
16. Результати проведення операцій НБУ з регулювання ліквідності банків // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
Rezultaty provedennia operatsii NBU z rehuliuвання likvidnosti bankiv // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
17. Річна фінансова звітність неплатоспроможних банків за 2015 рік // Фонд гарантування вкладів фізичних осіб // www.fg.gov.ua.
Richna finansova zvitnist neplatospromozhnykh bankiv za 2015 rik // Fond harantuvannia vkladiv fizychnykh osib // www.fg.gov.ua.
18. Річні звіти Національного банку України за 2007–2015 рр. // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
Richni zvity Natsionalnoho banku Ukrainy za 2007–2015 rr. // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
19. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: Монографія / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський, Т.М. Болгар та ін.; За заг. ред. д.е.н., проф. А.О. Єпіфанова. — Суми: УАБС НБУ, 2009. — 295 с.
Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov: Monohrafiia / A.O. Yepifanov, O.L. Plastun, V.S. Dombrovskiy, T.M. Bolhar ta in.; Za zah. red. d.e.n., prof. A.O. Yepifanova. — Sumy: UABS NBU, 2009. — 295 s.
20. Шульга Н. Рефінансування банків України // Вісник КНТЕУ. — 2016. — №3. — С. 78–88.
Shulha N. Refinansuvannia bankiv Ukrainy // Visnyk KNTEU. — 2016. — №3. — С. 78–88.